

Joan Fuster, conèixer l'artista per la seva obra

Josep Fuster Ribas

L'exposició "Joan Fuster, una mirada personal", que s'organitzà al Museu de la Mediterrània entre els dies 28 de gener i 24 d'abril d'enguany per commemorar el centenari del seu naixement, crec que tancarà una etapa i n'obrirà una altra en la qual l'obra de l'artista, a poc a poc, anirà prenent protagonisme a la figura de l'autor. En aquest breu article, intentaré transmetre el meu pensament sobre com crec que les generacions venidores podran descobrir i conèixer la personalitat de l'artista a través de la seva obra.

El temps, sempre acompanyat de la manca de memòria i amb un gran esborrador entre les mans, anirà fent impertorbable la seva feina, i quan les generacions que van conèixer en vida l'artista vagin desapareixent, amb elles també ho faran bona part dels records i de les històries de la vida del personatge. Està clar que quedaran escrits, imatges i la seva veu enregistrada, però això, a part de mostrar el seu aspecte físic, l'entorn on va viure i alguns dels seus pensaments, ben poca cosa més dirà a les persones que en un futur estiguin interessades a saber més d'ell. Per tenir coneixements de les coses immaterials, d'aquelles que no es poden retratar ni enregistrar, de la seva personalitat i del seu esperit, hauran forçosament

de buscar i aprofundir en l'obra que va deixar l'artista, que a diferència de les persones, tot i el pas del temps, conservarà la frescor, els sentiments i el missatge inalterats i amb el mateix esperit que el dia que fou creada.

Joan Fuster i Gimpera, a finals dels anys cinquanta del segle passat.
Foto Josep Montaner.

La gran manca que tenen els artistes com a creadors és el diví de donar vida, que intenten suplir deixant a cada creació una part important d'ells mateixos, una empremta única i personal, equivalent a un petit bocí del seu esperit, que els estudiosos i les persones que no es limitin a la simple contemplació de l'obra podran trobar sense gaire esforç; tan sols els caldrà la voluntat i el desig d'aprofundir en el coneixement de l'obra per descobrir la per-

sonalitat d'aquell l'artista, que en un passat va moure els pinzells per deixar entre els colors un retall d'ell mateix.

Així doncs, els interessats que en un futur vulguin esbrinar qui era realment aquell artista que signava com a Joan Fuster, en el primer contacte amb la seva obra, descobriran de manera immediata que dominava amb mestria quasi totes les tècniques pictòriques, i de manera especial la de l'aquarel·la. Quan comencin a entrar detalladament en l'obra, si ho fan en la creació estrambòtica, hi veuran el fruit d'una imaginació desbordant, pròpia tan sols d'unes poques persones que la naturalesa ha obsequiat amb aquest preuat do. Hi identificaran també el profund respecte que sentia per les característiques principals que marquen un paisatge, i de manera molt especial quan es tractava del seu estimat Empordanet, tot i que en algunes ocasions podia capgirar muntanyes, desplaçar el mar, o fins i tot portar a terra les mateixes illes Medes; ho feia, però, respectant sempre els seus trets naturals d'identitat.

Solia omplir les fantasies oníriques d'aquells paisatges de l'Empordanet, altament irreal i totalment líriques, amb un objecte escollit normalment d'entre els més senzills, d'ús quasi quotidià i propi de la terra, que després de transmutar-lo, o donar-li formes, dimensions, colors i utilitats extraordinàries molt allunyades de la normalitat, el convertia en protagonista majestuós de l'obra, integrant-lo juntament amb altres personatges i elements de segon ordre, en la follia d'alguna situació totalment absurda; tot plegat, amb la finalitat d'aconseguir un conjunt harmònic, agradable i d'extraordinària bellesa.

El món que empara tan estrambòtiques amalgames és un món senzill i pur, on no té lloc la maldat. L'espectador s'hi pot sentir tan identificat, que li resultarà fàcil descobrir que dins aquell espai fantàstic, tan propens a fer volar la imaginació i enlairar l'esperit, no costaria gaire trobar-hi la felicitat i la pau.

Això, en definitiva, és el que ell considerava l'essència de l'estrambotisme.

L'espectador més sensible trobarà en les fantasies d'aquelles obres l'ànima d'un poeta del pinzell, que intentava fer aflorar els detalls més insignificants de les coses més humils, perquè ens mostressin –sempre segons la seva peculiar visió– la bellesa oculta que tan zelosament volien preservar.

Descobriran també que, compartint l'ànima del poeta, existia un home temperamental i enèrgic, quan constatin que el mateix pinzell que acariciava delicadament les coses que estava formant, era capaç de deixar en la mateixa obra les pinzellades més agosarades, fermes, enèrgiques, fins i tot irreverents, fetes però, amb la sensibilitat suficient per no alterar la tranquil·la harmonia del conjunt. Són pinzellades contundents, que mostren un domini i una seguretat només a l'abast d'aquelles persones que coneixen molt bé l'ofici i han tacat tones de paper.

Un altre tret que cridarà poderosament l'atenció a l'espectador estudiós és l'alt grau d'estimació que l'artista sentia envers la seva terra i el seu entorn més pròxim, cosa que justifica, en part, l'enorme desproporció quantitativa que es trobaran quan comparin la producció que representa indrets o paisatges d'altres terres o territoris, amb la gran quantitat d'obra que mostra la pròpia o que inclou algun detall del seu petit món; un món molt limitat, que es circumscriu tan sols al triangle format per Torroella, l'Estartit i Gualta.

Les siluetes del Montgrí, les Maures, la plana del baix Ter... com a trets més singulars del seu món, les trobaran omnipresents en una bona part de l'obra; situades en la llunyania, discretes, majestuoses, solitàries, expectants, observadors privilegiats dels fets extraordinaris que es desenvolupen al seu entorn. Les veuran quasi nues o vestides molt sobriament, i amb la màxima expressió de senzillesa, detalls molt significatius que posen de manifest que l'artista no volia que res pogués alterar o destorbar la seva magnificència natural.

Malgrat que en un principi algú pugui fer suposicions sobre com pot ser de repetitiu el paisatge en un espai tan limitat, a mesura que vagin entrant en l'obra veuran que no va caure mai en la monotonia ni en la còpia, que cada obra era diferent, perquè sempre trobava una nova interpretació, un nou punt de vista, un nou concepte, o un esperit distint. La mateixa obra en serà el testimoni més eloqüent i donarà fe d'aquestes paraules.

Per la varietat, diversitat i quantitat d'obra que va deixar, podran deduir que durant tota la seva llarga vida fou un treballador infatigable. Per ell, el treball en el món de les arts resultava un element tan vital com l'aire que respirava.

La diversitat d'estils i formes de la seves creacions mostrarà també que artísticament el seu era un esperit altament inquiet, inconfor-

mista i fins i tot, en alguna ocasió, rebel. Assajà amb quasi totes les tècniques pictòriques conegudes, i comprovaran que ho feu amb excel·lència amb l'aquarel·la, tècnica que dominava plenament perquè era la que millor s'adaptava al seu temperament. Ho feu també amb el dibuix, el dibuix aquarel·lat, l'oli, l'acrílic, el fresc de cavallet, l'aquarel·la amb paper arrugat –ell fou qui descobrí aquest procediment–, l'acrílic amb relleu, el collage, etc. Als anys setanta creà el corrent pictòric que anomenaria *estrambotisme*.

Depenent de la predisposició anímica, podia passar moments puntuals o llargues temporades treballant en obres del més pur dels realismes, o explorava en el cubisme, l'impressionisme, l'expressionisme, el surrealisme, la pintura metafísica, el puntillisme, l'estrambotisme, etc., o assajava en diversos procediments experimentals que podien o no arribar a donar fruit. Ho feia sense seguir cap pauta concreta, tot estava supeditat al seu grau d'inspiració, voluntat i estat d'ànim, i així ho podran comprovar seguint la cronologia de les obres. Podia actuar d'aquesta manera perquè mai va voler perdre la llibertat, tot i que era conscient que, per gaudir d'aquesta llibertat artística, havia de renunciar al nom i al reconeixement que li hagués pogut proporcionar promocionar-se internacionalment i entrar en la roda del món comercial de l'art. Sense dubtar-ne, ni penedir-se'n mai ni un sol instant, escollí la llibertat.

Una part molt important de l'obra clàssica, especialment l'aquarel·la, se l'emporta el paisatge. Uns paisatges del Ter, de camps de blat, de muntanyes, de la plana... on en la majoria la vida es circumscriu tan sols als colors del cel, la natura i l'aigua, prescindint totalment de la presència humana o de la seva empremta. Són paisatges purs, que deixen molt clar que era un home que estimava la natura, especialment la natura verge, en estat salvatge i sense cap manipulació humana; per ell, la natura era bella tal com la disposa la pròpia naturalesa. Crec que, en la seva extensa obra, no se'n trobaria ni una de sola que tingués com a protagonista un jardí de disseny. Especialment als últims anys de la seva vida, estava capficat que les futures generacions havien de conscienciar-se per conservar i protegir aquesta natura tan meravellosa que se'ns ha regalat, sense que per la nostra part hi hàgim posat res, ni tampoc acreditat cap mèrit per ser-ne mereixedors. Eren les reflexions d'un artista que considerava Déu l'artista suprem, que estimava i sentia un profund respecte per la natura, per la vida, i en general per tota l'obra de la creació.

La descomposició o les alteracions que ell feia del paisatge o la natura corresponien a les visions fantasioses i oníriques d'un món immaterial sense límits ni fronteres, acotat tan sols per la capacitat imaginativa de l'artista. Un món que permet alterar sense destruir i que limita la seva presència física en el real, a l'aparador que li proporciona la tela o el paper tacat per la mà de l'artista.

Tan fàcil com veure que estimava el verd de la natura, resultarà igual de fàcil identificar que estimava amb la mateixa intensitat el blau del mar, la costa, o la platja... Un dels trets que de ben segur trobaran més significatius a les marines serà la llum. La seva pintura mostra com gaudia plasmant sobre el suport aquesta llum tan especial que tenim a l'Empordà, que va des d'un blanc esfereïdor a l'estiu, passant pel rorenc de la posta de sol d'un dia de tramuntana, fins a arribar a la claror grogosa que comença a finals de setembre i ens prepara per a la tristor dels clarobscurs de l'hivern. Aquests canvis de llum que ell sabia copsar a la perfecció els trobaran principalment reflectits en les obres marineres, i això, entre altres coses, els portarà a deduir encertadament que era una persona alegre, dinàmica, que gaudia de la vida i a qui li agradava la llum, perquè la llum és vida, vigor, i per ell en particular, un condicionant important que podia marcar el seu estat d'ànim. Tampoc es pot oblidar que és un dels pocs elements imprescindibles perquè qualsevol artista pugui desenvolupar la seva obra.

Qui encara no es doni per satisfet i vulgui conèixer més sobre el seu caràcter, trobarà sense haver de buscar gaire que fou un col·laborador desinteressat i generós amb totes les iniciatives públiques o privades que requerien la seva mà d'artista. Il·lustrà nombrosos fullets publicitaris i cartells, entre els quals cal destacar el del centenari de la Cobla Orquestra Montgrins, el del 700 aniversari del castell del Montgrí, alguns anunciant la Festa Major del nostre municipi i d'altres poblacions, en feu per Joventuts Musicals, per il·lustrar portades de llibres, discs, i un molt llarg etcètera. El seu esperit de col·laboració el trobaran resumit en el perquè li fou lliurada, l'any 1986, la primera Medalla del Montgrí: "Per la vàlua de la seva obra artística i la seva col·laboració en les activitats comunitàries."

Finalment, per conèixer globalment la seva obra, hauran de deixar la pintura com a tronc principal i buscar entre les branques d'algunes altres arts on també va practicar. Conreà la música, l'escultura i la literatura, tot i que amb menys intensitat i dedicació que la pintura. Veuran que Joan Fuster era un personatge polifacètic, amb

un esperit tan inquiet que potser hauria estat millor ubicat si hagués nascut en una època passada tan llunyana com podria ser el Renaixement.

En música, trobaran petites i senzilles composicions per a violí -instrument que cada dia practicava-, una sardana, cançons i altres melodies de la terra. En escultura, una sèrie de variades obres totes realitzades amb velles eines de ferro pròpies del camp, moltes ja en desús, que donen altra vegada una mostra de fins a on podia arribar la seva imaginació. Realitzà també, en menys quantitat, petites creacions estrambòtiques, com pot ser un violí sense caixa de resonància que anomenava *El Trepapat*, etc. L'art de la ploma el portà a escriure alguns llibres de temàtica variada, narracions curtes, la lletra d'una opereta, faules, i també algun altre on es compaginava la seva vessant de dibuixant amb la literària. Durant molts anys, fou també assidu col·laborador del LLIBRE DE LA FESTA MAJOR, una publicació per ell molt estimada.

Crec que, en un futur, qui vulgui conèixer la personalitat i l'esperit d'aquell artista que signava com a Joan Fuster, trobarà matèria i arguments suficients per poder-ho fer en la seva extensa obra pictòrica, en la seva música i en els seus escrits. Una obra que sempre ha estat viva i continuarà viva, perquè, entre altres coses, ha gaudit en tot moment d'un important reconeixement en tots els àmbits, i ha estat sempre emparada per l'estimació de les persones del seu petit món i especialment de les del seu poble. Crec que aquesta última mostra de la seva obra, la primera que malauradament no ha comptat amb la seva presència, entre altres coses ha vingut a reafirmar la història d'amor entre Torroella i Joan Fuster, que perdura en el temps, traspasant fins i tot la frontera que marca la mort.

Tal com ell volia, l'obra de Joan Fuster, l'esperit de creació, la fantasia de l'obra estrambòtica, i l'especial percepció que tenia del món, no ha de conèixer fronteres, és patrimoni de tots, i com a tal, ha de restar oberta a tothom i per a tothom, deixant de banda individualismes egoistes, falsos hereus o personalismes interessats i mesquins.